

היום נלמד בעזרת ה':

מנחות דף ח

א"ר זירא אמר שמואל: אם ליבן סכין באש עד שנהיתה אדומה, ושחט בה, שחיתו כשרה, ואנו לא אומרים שזוהי שריפה ולא שחיטה, כיון שחידודה של הסכין מקדים וממהר לחתוך לפני שתיכווה הבהמה מחום ליבון הסכין.

קושיא: **והאיכא צדדין?** והרי יש את צדדי הסכין, שכשהסכין נכנסת לתוך החתך לפני שישחטו רוב הסימנים היא שורפת את הסימנים, ונמצא שיש כאן שריפה לפני שחיטה (= וושט הבהמה נטרף ברגע שהוא ניקב אפילו במשהו, וחום הסכין מנקב את הוושט ומטריף את הבהמה).

תירוץ: **בית השחיטה מרווח רווח:** החתך שבמקום השחיטה מתרחב מצידו הסכין מכאן ומכאן ורק חוד הסכין נוגע בסימן.

איבעיא להו: אם ליבן שיפוד והיכה בו את חבירו מכה בכח, ועלה לו נגע במקום ההכאה, האם הוא נידון משום שחין או משום נגע? כלומר נגע ה'שחין' בא ע"י חום שמתחמם מחמת כח ההכאה, ואילו נגע ה'מכוה' בא מחמת כויה מאש או תולדות האש, הגמ' מסתפקת איזה סוג נגע הוא נידון. (= אדם שיש בו נגע הרי הוא טמא, ויש בזה דינים שונים, וכן תלוי מה סוג הנגע).

הגמ' מבררת מה הספק:

למאי נפקא מינה: כלומר מה ההבדל האם הוא נידון משום שחין או משום נגע, והרי לשניהם יש את אותו דין.

מבארת הגמ':

לכדתניא, שחין ומכוה מטמאין בשבוע אחד בשני סימנין בשער לבן ובפסיון: למדנו בכריתא - אדם שיש בו שחין או מכוה, הכהן מסגיר אותו לשבוע אחד, ואם הנגע נשאר באותו מראה, הכהן פוטר אותו והוא טהור, ואם עלו בו סימני טומאה הרי הוא טמא, ובזה שונים שחין ומכוה מנגעים אחרים שיש בהם שני הסגרים.

ממשיכה הברייתא - ולמה חלקן הכתוב? לומר שאין מצטרפין זה עם זה: אם דינם שווה מדוע חילקה אותם התורה לשתי פרשיות ופירשה כל אחד מהם בנפרד? אלא כדי ללמדנו שאין שחין ומכוח מצטרפים זה עם זה לשיעור נגע שהוא כשיעור 'גריס', כלומר שאם עלה בו שיעור של חצי גריס מחמת חום המכה ועוד חצי גריס מחמת כווית האש, אינם מצטרפים לשיעור 'גריס' והוא טהור.

ותניא: ולמדנו בברייתא נוספת - אם קיבל מכה ע"י עץ או אבן (= כל מכה שהיכוחה בכח מתחמם הבשר מיד ע"י ההכאה), גפת (= הטמין את ידו בפסולת זיתים שהיא חמה מאוד מעצמה, וקיבל כוויה), או שנכווה בחמי טבריה, ובכל דבר שלא בא מחמת האש וזה בא לרבות אם נכווה מעופרת במקום שעוקרים אותה, זהו 'שחין' (= 'שחין' הוא מלשון חמימות. וכל הדברים הנ"ל הם חמים לא מחמת האש). ואם נכווה בגחלת, ברמץ (= אפר חם), בסיד שהרתיחוהו בכבשן, בגפסית רותח (= מין סיד ששורפים אותו כמו סיד), ובכל דבר הבא מחמת האש וזה בא לרבות מים שחוממו באש, זו היא 'מכה'.

ותניא: ולמדנו בברייתא נוספת - אם אדם יש לו באותו מקום שחין ומכווה, דהיינו שלאחר שלקה באחד מהם לקה גם בשני באותו מקום, הדין הוא שביטל האחרון את הראשון. כלומר שאם היה בו חצי גריס שחין, ואח"כ לקה ע"י אש באותו חצי גריס ונהפך החצי גריס משחין למכה, אם אח"כ חזר ולקה ליד המכה שלא ע"י אש ונולד שם חצי גריס שחין, ונמצא שכעת יש לו גריס שלם (= חציו מכה וחציו שחין), אין החצי גריס של השחין מצטרף עם החצי של המכה והוא טהור. נמצא שהמכה האחרונה ביטלה את הראשונה, שאם הוא לא היה לוקה במכה הרי היה כאן חצי גריס שחין של אז שמצטרף עם החצי גריס שחין של עכשיו והוא היה טמא, אבל כיון שהוא לקה במכה על השחין, הרי שהמכה ביטלה את השחין והוא טהור.

לסיכום: היה לו חצי גריס שחין < אח"כ הוא לקה על אותו חצי גריס והשחין נהפך למכה < אח"כ הוא חזר ולקה ליד המכה ונולד שם חצי גריס שחין < כעת יש לו גריס שלם, חציו מכה שהיתה פעם שחין, וחציו שחין < אינם מצטרפים לגריס שלם, כיון שהמכה האחרונה של המכה ביטלה את המכה הראשונה של השחין והוא טהור.

את כל הברייתות הנ"ל הבאנו כדי לבאר את הספק לעיל, שהסתפקנו מה הדין אם ליבן שיפוד והיכה בו את חבירו, האם חום המכה בא לפני חום האש או להיפך, והנפקא מינה היא לעניין שהולכים אחר האחרון (כפי שהתבאר בברייתא האחרונה). כעת ע"פ כל הנ"ל הגמ' מבארת את הספק שלנו:

והכא היכי דמי: ואצלנו הספק הוא כך: כגון שכבר היה בחבירו חצי גריס שחין, וליבן שיפוד באש והיכה אותו בו, ומחמת כן נהיה בו עוד חצי גריס אחר ליד החצי גריס הקודם, ובהכאה זו יש גם תורת שחין וגם תורת מכה (- שהרי יש כן גם חמימות מחמת המכה וגם חמימות מחמת האש), וכעת יש להסתפק מה קדם למה, האם כח ההכאה קודם להזיק לאדם ונמצא שיש כאן שחין, ואח"כ בא חום השיפוד (שבא מהאש) ומבטל את השחין ונמצא שיש כאן מכה, וא"כ אין החצאים מצטרפים זה עם זה (- כיון שיש כאן חצי גריס שחין וחצי גריס מכה). או שחום השיפוד קודם להזיק לאדם ונמצא שיש כאן מכה, ואח"כ באה כח ההכאה של השיפוד ועושה שחין, ונמצא שיש כאן חצי גריס שחין מעכשיו ועוד חצי גריס שחין ממה שהיה קודם ומצטרפים זה עם זה.

הגמ' מנסה לפשוט את הספק:

ת"ש דאמר ר' זירא אמר שמואל (הובא לעיל בראש העמוד): ליבן סכין באש ושחט בה, שחיתתו כשירה, כיון שחידודה של הסכין מקדים וממהר לחתוך לפני שתיכוהו הבהמה מחום ליבון הסכין. ע"כ דברי ר' זירא אמר שמואל.

משמע שכח ההכאה קודם להזיק לפני חום האש! וא"כ יש לפשוט את הספק הנ"ל שכח ההכאה קודם להזיק לאדם ונמצא שיש כאן שחין, ואח"כ בא חום השיפוד (שבא מהאש) ומבטל את השחין ונמצא שיש כאן מכה, וא"כ אין החצאים מצטרפים זה עם זה (- כיון שיש כאן חצי גריס שחין וחצי גריס מכה).

דחייה: חודו שאני: אין לדמות שיפוד לסכין, שמחמת שהסכין חדה ודקה ביותר אין חום האש שבה חזק, והיא מקדימה לחתוך לפני שהיא שורפת, אבל שיפוד שורף ואח"כ מכה.

ת"ש: למדנו בברייתא לעיל - ליבן שפוד והיכה בו, נדון משום מכות אש. משמע שכח ההכאה קודם להזיק לפני חום האש, שכיון שכח האש הוא האחרון, הרי הוא

מבטל את כח ההכאה הראשון, ולכן הולכים אחרי כח האש ויש כאן מכה, וכפי שהתבאר לעיל.

דחייה: התם נמי דברזייה מיברז דהיינו חזוד: לא מדובר שם שהכה אותו בכח, אלא דקר אותו בשיפוד, ונמצא שאין כאן מכה כלל אלא רק חום האש, אבל אם הכה אותו ע"י השיפוד יתכן שהולכים אחר המכה כיון שהיא באה אחרונה ומבטלת את כח האש.

*

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא - סכין של עבודת כוכבים: סכין שהשתמשו בה לחתוך קרבנות לעבודה זרה, אסורה בהנאה. ולכן מותר לשחוט בסכין הזו בהמה, אבל אסור לחתוך בה בשר. הטעם שמותר לשחוט בה, כי אינו נהנה מהסכין ואדרבא הוא מקלקל את הבהמה, כי בחייה היא שווה הרבה יותר (משום שכשאר הבהמה בחיים, היא גם יולדת וולדות והיא גם משמשת לחרישה ולבסוף ניתן לאכול אותה. אבל כששוחט אותה היא ראויה רק לאכילה). והטעם שאסור לחתוך בה בשר, כי הוא מתקן את הבשר ונהנה מהסכין.

אמר רבא: יש מקרים שהדין הפוך, שלשחוט בסכין אסור ולחתוך בה בשר מותר. במקרה שהבהמה 'מסוכנת' = עומדת למות, השחיטה מתקנת אותה ולא מקלקלת. כי אם לא ישחוט אותה, היא תהיה נבלה ובשרה יהיה אסור באכילה. ובמקרה שהוא חותך 'אטמי דקיימין לקורבנא' = נתחים של בשר טובים הראויים למשלוח כמתנה לאדם חשוב, מותר לחתוך אותם בסכין הזו, כי החיתוך מקלקל אותם.

קושיא: ותיפוק ליה משום שמנונית דאיסורא: מדוע מותר לשחוט בהמה רגילה בסכין של ע"ז? אפילו שהוא מקלקל, אך יש שמנונית של הנבלות שנחתכו בסכין הזה ונבלעו בתוכו, וכשהוא שוחט בהמה כשרה בסכין הזה, בליעת האיסור שבתוך הסכין עוברת לבהמה הכשרה! תירוץ: **בחדשה:** מדובר בסכין חדשה שעדיין לא השתמשו בה בפועל לע"ז. קושיא: **חדשה? בין לר' ישמעאל בין לר' עקיבא משמשי עבודת כוכבים הן, ומשמשי עבודת כוכבים אינן אסורין עד שיעבדו!** אם מדובר בסכין חדשה מדוע אסור לחתוך בה בשר? אמנם נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא, האם עבודה זרה חדשה שעדיין לא עבדו אותה אסורה מיד או שאסורה

רק לאחר שיעבדו אותה פעם אחת. אבל לכולי עלמא כלים המשמשים לע"ז חדשים שעדיין לא השתמשו בהם, אינם אסורים עד שישתמשו בהם פעם אחת לצורך הע"ז.

תירוץ: איבעית אימא: מדובר בסכין שהיא חדשה מחיתוך בשר, אבל אינה חדשה משימוש לע"ז, כי חתכו בה עצים לצורך העבודה זרה.

תירוץ נוסף: ואיבעית אימא: מדובר בסכין ישנה שחתכו בה בשר נבלות, אבל היא נחשבת כחדשה בגלל שעשו לה ליבון באש, והכשירו אותה מבליעת האיסור שבה. אמנם עדיין היא אסורה בהנאה מצד הע"ז.

*

אתמר השוחט בסכין של עובדי כוכבים: לכתחילה אסור לשחוט בסכין של גויים, בגלל שמנונית של מאכלות אסורות המרוחה על הסכין, ועוברת לבהמה הכשרה בשחיטה. אמנם אם שחט בסכין כזו, לדעת רב הוא צריך לקלוף את מקום השחיטה שבלע את האיסור, ולזרוק אותו. ולדעת ורבה בר בר חנה מספיק לשטוף את מקום השחיטה במים.

לימא בהא קמיפלגי: לכאורה המחלוקת שלהם היא האם 'בית השחיטה' (= מקום השחיטה) נחשב כצונן, או נחשב כרותח. לדעת רב מקום השחיטה נחשב כרותח ולכן הוא בולע את השמנונית. ולדעת רבה בב"ח חום בית השחיטה אינו חזק כל כך כדי שהוא יבלע את האיסור, אמנם הוא צריך לשטוף אותו בגלל השמנונית המרוחה על המקום עצמו. דחייה: לא, דכ"ע בית השחיטה רותח הוא וכו': לכו"ע בית השחיטה נחשב כרותח. ולכן מובן מדוע לדעת רב צריך לקלוף את המקום. ואילו רבה בב"ח סובר שמספיק לשטוף אותו, כי מתוך שהסימנים (= קנה ווהט) טרודים להוציא דם הם לא בולעים את השמנונית.

איכא דאמרי: יש אומרים שהדחייה היא כך. לכ"ע בית השחיטה נחשב כצונן, ולכן מובן מדוע לדעת רבה בב"ח מספיק לשטוף. ואילו רב סובר שצריך לקלוף, כי בגלל דוחק הסכין שמשפשיף את מקום השחיטה, המקום הזה בולע את השמנונית.

*

סכין טריפה: הרוצה לשחוט בסכין ששחט בה בהמה טריפה (וטריפה אסורה באכילה). נחלקו בזה רב אחא ורבינא. אחד אמר שצריך להגעיל את הסכין במים חמים, ואחד אמר שמספיק לשטוף אותה במים צוננים. וזו אותה המחלוקת כמו המחלוקת הקודמת. האם בית השחיטה נחשב לרותח, וממילא הסכין בלעה מהטריפה, וצריך להגעילה במים רותחים כדי להוציא את בליעת האיסור מתוכה. או שבית השחיטה נחשב לצונן והיא לא בולעת מהטריפה, ורק שמנונית ממנה מרוחה על פני הסכין וצריך להורידה בשטיפה.

והלכתא אפילו בצונן. ואי איכא בליתא דפרסא למיכפריה לא צריך: להלכה מספיק לשטוף את הסכין הזו במים צוננים. ואם יש לו חתיכת בד ישנה של וילון (שהוא בד קשה), יכול לקנח את הסכין בכד הזה ואין צורך לשטוף אותה.

קושיא: ולמאן דאמר נחמין, מאי טעמא? משום דקא בלעה איסורא, דהיתירא נמי בלעה אבר מן החי: למ"ד שצריך להגעיל את הסכין במים חמים משום שהיא בלעה טעם איסור מהטריפה, מדוע השוחט בהמה כשרה לא צריך להגעיל את הסכין אחרי השחיטה? הרי הסכין בולעת את השמנונית של מקום שחיטה לפני שנגמרה השחיטה, ולפני שנגמרה השחיטה הבהמה נחשבת 'אבר מן החי' האסור באכילה. ואם כן בלוע בסכין איסור של אבר מן החי, והוא עובר בשחיטה הבאה לבהמה שתישחט! תירוץ: אימת בלעה? לכי חיימא, אימת קא חיימא? לכי גמרה שחיטה, ההיא שעתא היתירא הוה: מתי הסכין בולעת? כאשר היא מתחממת, ומתי היא מתחממת? בגמר השחיטה, והרי בשלב הזה הבהמה כבר איננה אבר מן החי ומותרת באכילה.

*

אמר רב יהודה אמר רב הטבח צריך שלשה סכינין: סכין אחת לשחיטה. ובסכין הזו לא ישתמש לדברים אחרים מחשש שהיא תיפגם, ויש לחשוש למקרה שהוא ישחוט בלי בדיקת הסכין והשחיטה תהיה פסולה. סכין שניה לחתוך בה בשר. ושלישית לחתוך בה 'חלבים' - הם החלקים בבהמה האסורים באכילה משום חלב. את החלקים הללו הוא חותך ומוכר בשוק לגויים.

קושיא: וליתקן ליה חדא, וליחתוך בה בשר והדר ליחתוך בה חלבים: מדוע לא מספיק סכין אחת לבשר וחלבים, והוא יחתוך בה קודם את הבשר ואחר כך את

החלבים. ולאחר מכן יקנח את הסכין וישתמש בה לכהמה אחרת. (אמנם כשחותך בהמה אחת עליו להקפיד לחתוך קודם בשר ואחר כך חלבים, מחשש שמא מתוך טרדתו ישכח לקנח בין החלבים לבשר). תירוץ: **גזירה שמא יחתוך חלבים ואחר כך בשר. קושיא: השתא נמי מיחלף ליה: אם כן גם כשיש לו סכינים נפרדים יש לחשוש שהוא יתבלבל ביניהם. תירוץ: כיון דאצרכינהו תרי אית ליה היכרא: מכיון שאנו מצריכים אותו לעשות סכינים נפרדים, הוא עושה סימן לכל סכין כדי להבחין ביניהם.**

*

וא"ר יהודה אמר רב הטבח צריך שני כלים של מים: אחד לשטוף את הבשר ואחד לשטוף את החלבים. ואל ישטוף את הבשר בכלי של החלבים, כי השמנונית היוצאת מהחלבים תידבק לבשר.

קושיא: **וניתקן ליה חדא, ונדיח בו בשר והזר נדיח בו חלבים: מדוע לא מספיק כלי אחד, ויקפיד לשטוף קודם בשר ואחר כך חלבים. תירוץ: גזירה שמא ידח חלבים ואחר כך בשר. קושיא: השתא נמי מיחלפי ליה: גם אם יש לו שני כלים יש לחשוש שהוא יתבלבל ביניהם. תירוץ: כיון דאצרכיניה תרתי אית ליה היכרא: מכיון שאנו מצריכים אותו לשני כלים הוא עושה סימן לכל כלי.**

*

אמר אמימר משמיה דרב פפא: על הכליות יש חלב שדבוק בהם. אין להפוך את הכליות ולהניח אותם על גבי חתיכת בשר, כי החלב המונח על הבשר יתחמם ויזוב לתוך הבשר. קושיא: אי הכי כי תריצי נמי דאיב תרנא ובלע בשרא: אם כן גם כאשר הכליות לא מונחות כשהן הפוכות על בשר אחר, אלא הם מונחות בפני עצמן, הכליות עצמן בולעות מהחלב שמעליהן הדבוק להן. תירוץ: **קרמא מפסיק מתתאי: יש קרום שמפסיק בין החלב לכליות שתחתיו. קושיא: אי הכי מעילאי נמי קרמא איכא: אם כן הרי גם מעל החלב יש קרום, ומדוע אסור להניח את הכליות הפוכות על בשר אחר, הרי הקרום יפסיק בין החלב לבשר. תירוץ: אידי דמשמשא ידא דטבחה מפתת: בגלל שהקרום הזה דק וידו של השוחט ממשמשת בקרום הזה, הוא מתפורר. מה שאין כן הקרום התחתון שהוא עבה וגם השוחט אינו נוגע בו. (מאיר).**